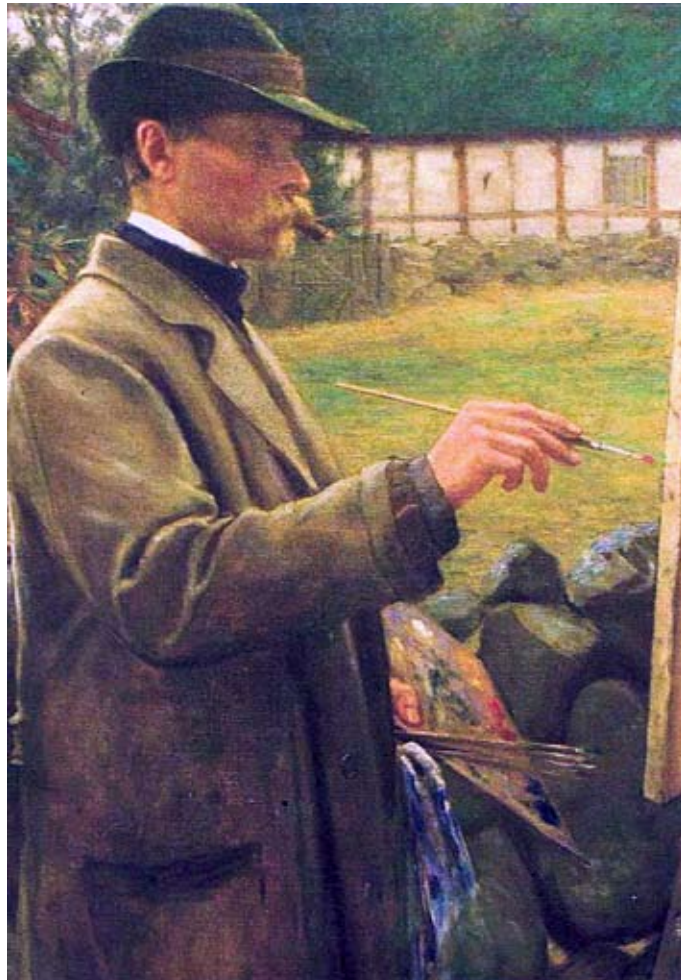

RÖSTÅNGA BYGDEN

Kulturtidskrift för Röstångabygdens Kulturförening

Nr 1, 2010. Årgång 2

Röstångakonstnären
Per Gummesson
Efter en tavla av Per
Aspelin

Exempel ur skriftens innehåll:

- Äktenskapsrådgivning i Röstånga
- Fridhem - folkhögskola i Ask
- Röstånga på 50-talet
- Stora Hjortaröds mölla vid Lilla Bäljaneå
- Konstnären Per Gummesson
- Röstånga biodlarförening

RÖSTÅNGABYGDEN

Kulturtidskrift för

RÖSTÅNGABYGDENS KULTURFÖRENING

Adress:

c/o Lennart Lundberg
Per Gummesons väg 9
26024 Röstånga

Tel 0435-91427

Bankgiro 343-5344

Organisationsnummer:
802443-1234

Redaktion:

Lennart Lundberg
Sven Ockborn
Georg Welin
Stig Pettersson

E-post:

kontakt@rbkultur.se

Hemsida:

rbkultur.se

RöstångaBygdens Kulturförening:

- är en ideell förening som är öppen för alla
- vill nå alla åldrar genom olika aktiviteter
- tycker att kultur är något som innefattar väldigt mycket
- vill arbeta för att vi ska få en fördjupad kännedom om vår bygd
- vill att vi hjälps åt och skapar kulturaktiviteter, kulturutbyten och kulturmöten
- vill tillsammans med andra föreningar stimulera och bidra till ett rikt och varierat kulturliv i RöstångaBygden

I en kommunal broschyr skriver man att "Röstånga är ett naturligt utflyktsmål för många människor. Det är en spännande och intressant ort för både boende och turismverksamhet". Eller som folkbildaren Eric Mårtensson från Skurup skriver i sitt häfte "Så står jag åter på åsens kam". Det är viktigt att en sådan naturskön och kulturhistoriskt rik bygd som Röstånga utforskas mångsidigt och att den beskrivs både för sin infödda befolkning och för gästande resenärer och turister.

RöstångaBygdens kulturförenings ambition är att vi genom denna tidskrift, olika föreläsningar samt inspirerande cirkelverksamhet skall vara ett bidrag till vår kulturbygd. Vi begränsar oss inte till enbart Röstånga utan med RöstångaBygden innefattar vi den gamla kommunen alltså även Billinge, Konga och Ask.

I detta nummer har vi två nya medarbetare. Stig Pettersson bidrager med historien om hur Fridhems folkhögskola (numera i Svalöv) faktiskt startade i Ask av folkskolläraren Hans Persson. Huset finns kvar och ägaren är -just de- Stig Pettersson. En tragisk händelse från byggandet av Ask kyrka visar vilket enormt arbete det måste ha varit med den tidens omoderna hjälpmedel.

Vi kan även presentera en Röstånga-krönika om hur samhället såg ut på 50-talet. Leif Persson har många järn i elden men han har välvilligt lämnat en intressant berättelse från den tid när Röstånga "blomstrade". Vi tror att Leif återkommer med fler bidrag i kommande nummer.

Lilla Bäljaneå med sina biflöden var i äldre tider livsnerven genom samhället. Vid 1800-talets början fanns här flera vattenfall och vattenmøllor. Kulturlandskapsgruppen har börjat sitt forskningsarbete vid Stora Hjortaröds mølla och ger en lägesrapport.

Detta och mycket mer hoppas vi skall ge en stunds intressant läsning. Som bilaga ett Sommarkryss som tidsfördriv i hängmattan. Vi önskar Trevlig Sommar i natursköna RöstångaBygden.

Innehåll

Sida

Konstnären Per Gummeson 1858-1928	3
Röstånga idrottssällskap – 80 år	5
Om bina i Röstånga	7
Fridhem i Ask	8
Äktenskapsrådgivning i Röstånga	9
Stora Hjortaröds mølla vid Lilla Bäljaneå	10
En aprildag vid Lilla Bäljaneå	13
Röstånga-krönika	15
Varje kyrkbygge kräver ett människoliv	19

Konstnären Per Gummesson 1858-1928

Per Gummesson kan utan överdrift betecknas som Röstångabygdens konstnärlige upptäckare. Det är genom honom, som trakten inom konsten erhållit den namnkunnighet, varom hans många efterföljare vittnar. Men denna nejd, varifrån de flesta av hans mannaålders verk stammar, hade inte sett honom födas. Hans barndoms bygd var Österlen, ett stycke ursprunglig skånsk natur, som verkat så befruktande på fantasin hos konstnärer och skaldar.

Per Gummesson kom till världen den 25 mars 1858 i Borrby. Hans far hette Gumme Svensson och unge Per var den senaste länken i en lång kedja av jordbrukare. Till en början var det naturligtvis inte tanke på annat än att han skulle uppehålla släktens traditioner. Därför fick han under sin uppväxttid deltaga i göromålen på gården och ägorna. I skolan hade han turen att till lärare få den kulturellt intresserade Jöns Olsson, bekant som en av de otaliga nitiska samlare, vilka Skansens Haxelius hade ute i de svenska bygderna. En allmän vakenhet och goda fattningsegåvor var utmärkande för den unge Per, men det var under teckningslektionerna han väckte störst uppmärksamhet. Han gjorde blytersteckningar efter såväl naturen som förebilder – växter i skolmästarens trädgård eller djur från läroboken i naturkunnighet. Ofta fann läraren hans alster så bra, att han använde dem som förebilder vid undervisningen. En av Pers dyrbaraste ägodelar blev en låda akvarellfärger, och all sin fritid använde han till att framställa bilder. När han kommit upp i tjugooårsåldern tycks han ha blivit offer för en verklig själskris. Vid denna tid skrev han ett brev till Per Tuveson i Sandby, en farbror till Theodor Tuveson, som var inte blott köttslig utan också själslig frände till Per Gummesson. Den växande olusten förmådde honom att äntligen besluta sig. Per Gummesson samlade ihop en del av sin produktion och visade alstren för

kantor Gustaf Lindström i Borrby, en klockare i ordets gamla bemärkelse, en sådan som "allt bestyrde". Teckningarna beskådades också av kantorns son, doktor Lindström, sedermera biskop i Växjö. Denne gav Gummesson det kloka rådet att visa sina arbeten för professor Pehr Eklund – senare domprost och fader till den blivande målaren och militären med samma namn. Gummesson reste alltså till Lund med ett introduktionsbrev från doktor Lindström. Pehr Eklund förstod genast att uppskatta den unge mannens konstnärsgå-

vor och nästa etapp på vägen till en rangplats inom måleriet blev att Per Gummesson fick göra bekantskap med den originelle och framstående ritmästaren Axel Hjalmar Lindqvist. Under dennes skickliga ledning fick Per Göra sina första teoretiska lärospån, om man bortser från den undervisning han åtnjutit i skolan. Så kom Per Gummesson hösten 1882 till Köpenhamn för att påbörja sina studier. Han skrev in sig vid det tekniske Selskabs Skole, och efter två terminer där beviljade han inträde vid Konstakademiet. Men samtidigt hade han blivit antagen som elev vid svenska Konstakademien. Han valde det senare alternativet, och hösten 1883 finner vi honom i Stockholm. Många svårigheter icke minst av ekonomisk art hade han förvisso att övervinna under utbildningsåren, men med seg energi och goda vänners hjälp lyckades han dock nå sitt mål och blev vad han drömt om: konstnär.

Genom en väns förmedling kom Gummesson till Röstånga omkring 1890. Han slog sig först ned i Röstånga mölla och där bodde han tills gården ödelades av åskeld. Då bosatte han sig i fru Sofia Anderssons fastighet vid nya folkskolan. Där stannade han någon tid och hans nästa anhalt blev ett litet gavelrum hos målarmästare C.J.Franke, varifrån han flyttade till "Tornet" i sparbankens byggnad. Allt

"Jag ser af ditt bref, att du har hälsan och befinner dig väl ibland danskarna, det var för oss en glädjande under rättelse. Lär av dem, så mycket du kan och som du inser vara dig till nytta. Men glöm aldrig professor Eklunds varning att akta dig för öfveransträngning. ---- Som det är mitt första bref till dig, så vill jag be dig om en ting. Haf Gud för ögonen alltid".

fler av hans tavlor funno köpare, ekonomin blev bättre och 1914 köpte han en vacker skogsbacke vid nuvarande Per Gummesons väg. Samma år lät han uppföra sitt eget trevna hem – Pershall – med en ateljé, varifrån han hade en milsvid utsikt över färgskiftande skogar, blånande åsar och odlade marker.

I närmare ett halvsekel bodde Per Gummeson i Röstånga och den förnämligaste delen av hans produktion har tillkommit här. Hans utveckling gick mot en allt större teknisk säkerhet men samtidigt mot ett fördjupande av motivstudierna och ett allt innerligare återgivande. Klarhet, lugn och ro är kännetecknande för hans verk och hans stora styrka ligger i att med små medel fånga poesin hos det som många är benägna att kalla vardagligt.

Under sin vistelse i Röstånga delade Gummeson sockenbornas liv i helg och söcken. Han bevistade kommunala sammanträden, han var medlem av och gjorde uppmärksammade inlägg i en diskussionsklubb, han var med om att arrangera nöjeställningar av olika slag och han skänkte åtskilliga alster av sin rika produktion för olika välgörande ändamål. Han blev med årens gång oerhört populär. Den välvårdade gamle artisten betraktades som ett original men inte i löjlig bemärkelse. När han den 5 maj 1928 gick ur tiden, sjuttioårig, väckte budet om hans bortgång stor sorg och saknad bland bygdens folk. Ett brev, som Gumme Svensson skrev till sin son, när denne kommit till Köpenhamn, blev återfunnet i Per Gummesons plånbok, när denne avlidit. Brevet ger en blyxtbelysning av den gamle hedersmannen från Österlen, som bl.a. skriver:

Detta om sann faderskärlek vittnande brev blev alltså en av Per Gummesons dyrbaraste ägodelar.

Det finns en sida av Per Gummesons liv och verksamhet, som återstår att nämna. Han var diktare, en poet med finstämd lyra och hans dikter visar samma innerliga känsla, samma rena och vackra naturupplevelse som hans tavlor. Hans poetiska produktion är inte stor; år 1915 utgav han en liten samling, enkelt och koncist kallad "Dikter". När vi skall illustrera denna sida av Per Gummesons gärning kan vi tryggt utvälja den dikt, vilken Theodor Tufvesson betecknar som hans vackraste:

*Och här är byn. I skymningens ljus
De kända marker framtona
Med gård vid gård och hus vid hus
Och pilar krona vid krona*

*Förbi en mölla, som enslig står
Med segelrevade vingar,
Min väg sig buktar, frostigt bar
Med is, som för foten klingar.*

*Och röken stiger i ringdans upp
Ur skorsten på klockarens länga,
Ren glesa flingor av julesnö
I luften varliga svänga.*

Per Gummeson är representerad på bl.a. Nationalmuseum och Malmö museum. Men den största samlingen finns på Röstånga Gästis där man inrett ett rum i konstnärens namn.

KÄLLOR: Frans Lageson, Byahornet 1950, Martin Simonsson, Onsjöbygden 1958.

Lennart Lundberg

Om bina i Röstånga

I vintras, när det var så mycket snö, mötte jag Sture och Ing-Britt Nilsson tillsammans med Edit Pennander. De var alla på hemväg efter en vinterpromenad och jag var på bortväg. Mötet skedde på den välplogade promenad- och cykelstigen mitt mellan idrottsplatsens omklädningsrum och receptionen på badet. Som grannar blev det några ord på vägen och mitt i grannpratet säger Edit: "Jag är säker på att det är tack vare dina och Görans bin, som jag fick äpplen i höstas." Självklart blir jag glad.

Göran Jönsson och jag delar bigård i slutet på Hagagatan. Det är inte säkert att det var mina bin, som pollinerade Edits äppleträd. Det finns en ny generation biodlare i Röstånga. För 30 á 40 år sedan fanns det flera biodlare i Röstånga. Det var Ove Nilsson, målaren. Det var Ragnar Nilsson och det var Johan på Vången, Johan Jönsson. I övergången till nutid har Sten Nilsson i Hjortaröd haft bin och det finns en storbiodlare från Dösjöbro som har bin i trakten även sedan Sten flyttat till Ljungbyhed. Det är också Mats Göransson – Mats på Vången – enligt parallell från Johan, Katarina och Bo Lilja, Olga och Gunnar Andersson och flera andra om man får tro medlemsmatrikeln.

För det finns verkligen en medlemsmatrikel. Den är nästan kontinuerlig från år 1894 när den första biodlarföreningen startade. I den "Protokolls-bok och Medlemsförteckning" som föreningen äger kan man i det första protokollet, från sammanträde i Röstånga folkskola den 26 mars 1894 läsa att "En del av traktens biskötare samt för biskötselns höjande intresserade personer hade denna dag sammankommit i Röstånga folkskola för att uttala sig och besluta angående väckt förslag om bildandet af en biskötareförening för trakten samt för att uttala sig om biskötsel och därtill hörande frågor." Till ordförande för mötet valdes Bokbindaren J Andersson, Röstånga och till sekreterare Skolläraren Olof Nilsson. Andra med i denna den första styrelsen var Skolläraren Björk i Herredvadskloster, Skräddarmästaren N.A.Olsson i Ask samt Lantbrukaren Johannes Andersson No 10 i Röstånga.

Mycket snabbt växer också föreningen geografiskt och omfattar medlemmar från Odelrunga i norr, Perstorp

i öster, Ask i söder och Klippan i väster. Periodvis kommer också många medlemmar från Örkelljunga men också från Munka Ljungby, Svalöv, Eket och andra mera avlägsna orter. Joel Svensson från Skelderhus är i bisammanhang en känd person, som var medlem i föreningen under lång tid. Det är Joels sonson, Bengt, som idag driver Joel Svenssons Vaxfabrik AB i Skelderhus.

Vi denna tid hade också namnbyte skett från Röstånga och omnejds biodlarförening till Norra Åsbokretsens biodlarförening. Från 1908 ingick också föreningen in i Sveriges allmänna biodlarförening. Det är naturligtvis gement roligt att läsa den gamla protokolls-boken. Den 9 april 1899 beslöt föreningen att föreningsbigården skall anläggas och nödiga rum för föreläsningar etc. anordnas hos lantbrukaren Johannes Andersson nr 5 och 6 Åby mot en ersättning till Johannes Andersson af 10 kg honung pr ett år, räknat från den 9 april 1899. Vid samma tillfälle köpte föreningen av medlemmar samhällen för 15 kr per styck. Och jag kan konstatera att i förhållande till 1899 är kronan värd en hundradel i löpande priser.

Det är inte enbart namn som flimrar förbi i protokolls-boken. Efter ett tag inser läsaren att det finns både intressanta bigårdar i anslutning till hemmen i trakten och intressanta tankar. Ta bara ett exempel som detta: "Skräddarmästaren Olsson i Ask framhöll hurusom krainerbina äro hårdiga till öfvervintring och duktiga till att arbeta. De gifva vanligen 3 mycket stora svärmar, äro särskilt för öfvervintringen lämpliga och äro aldrig så bifattiga om våren. Lantbrukaren Johannes

Skollärare Olof Nilsson 1858-1916.

Lantbrukare Johannes Andersson 1834-1897 på Röstånga nr.10.

Andreasson Röstånga uttalade samma åsikt om krainerbina. Sven Olsson i Ask däremot ville ej förorda dem." Så var diskussionen igång.

Tre mycket stora svärmar var år 1894 någonting positivt. Då kunde man med gott samvete röka ut den vanliga halmkupans invånare och skatta honungen utan att bry sig om vad som hända med bina. Man hade ju tre andra

samhällen. Nuförtiden skyr man samhällen med svärmingstendenser och inte är det någon svårighet att få fatt i "bihus" vilket vid denna tid var mycket svårt. Kuporna hade inte utvecklats. Halmkuporna var förhärskande. Dock på en av tavlorna på Gästis har Per Gummeson fått med några bikupor. Jag verkar glida över på ett annat ämne, vilket inte var meningen.

Biodlarnas vårmöte den 22 maj 1922 hos Albert Pettersson på nr.2 i Ask.

Så det får bli slut här med en stilla förhoppning om att Röstångabygdens bisamhälle skall repa sig efter vinterns vidrigheter så att Edits äppelträd blir pollinerade. Vet Du - käre läsare - vad som händer om inte alla 10 kärnämnen i ett äpple blir pollinerade? Jo, då blir äpplet snett.

Sven Ockborn

Fridhem i Ask

I Ulfs, Odeljunga socken behövde man ett skolhus. Det var bönder i trakten som samlade ihop medlen. Man upptäckte efter ett tag att det blev för dyrt att hålla skolan igång, så man lade ned verksamheten.

Samtidigt i Ask hade folkskolläraren Hans Persson drivit sina idéer om en folkhögskola till handling. Snickare och bönder från Ask åkte på våren 1873 till Ulfs, monterade ned huset och forslade delarna till nr. 6 i Ask (Myren) och återuppförde byggnaden. Man betalade 400 riksdaler för huset. En stor del av murningen och målningen gjorde Hans Persson själv och på senhösten var det klart för invigning av Fridhems folkhögskola.

Det var den tredje folkhögskolan i Skåne och kanske den första privatägda i landet, vilket gjorde att det många gånger var knappt om medlen. Vid första kursen deltog över 40 elever, vilket var många fler än som var vanligt på folkhögskolor vid den tiden.

Huset rymde förutom skolsal även elevrum och lärarbostad i vilken Hans Pers-

son med familj flyttade in 1878 när han gick i pension från folkskolan.

1880 byggdes ytterligare ett skolhus med större sal och fler elevrum. Detta hus finns också kvar och heter Ask 6:7.

Marken som byggnaderna låg på hade Hans Persson tidigare arrenderat av nr. 6 5/16 mtl och bestod av 12 kvadratrevor och 60 kvadratstänger jord och sköttes som småbruk före och under folkhögskoletiden.

1893 flyttade skolverksamheten till Svalöv och Hans Persson slutade som föreståndare. Man ansåg väl att ett mera centralt läge skulle gynna verksamheten i fortsättningen.

Hans Persson och hans hustru Sofia dog båda 1898 och deras dotter Maria bodde kvar i huset till 1932 då hon flyttade till ålderdomshemmet.

1924 sålde Maria Persson Fridhem till Ask bondeförbund för 1200 kronor med rätt att få bo kvar sin återstående livstid. Nu utfördes en hel del reparationer och man lade

Fridhem vid Hans Perssons begravning 1898.

in elström. Lokalen användes till fester och andra tillställningar. En period 1926 hade man biograf två gånger i månaden.

1933 gjordes en del nya reparationer innan man hyrde ut lägenheten till Johan

Svensson och hans hustru Bengta som tidigare haft ett lantbruk i Stubbamerika. De lämnade Fridhem 1940 och flyttade till Ask nr. 1.

1935 friköptes tomten från Danneborg.

1940 försökte man sälja Fridhem. Man erbjöd lägsta priset till Onsjö häradshembygdsförening och Fridhems folkhögskola i Svalöv men ingen var intresserad. Detta var sista chansen att "rädda" Fridhem i kulturellt hänseende. Nu hotade förfallet mer och mer.

Fridhem fick dock agera skola igen en kort period under kriget då ordinarie skolan var upptagen.

1945 såldes huset till Bror Pettersson som var snickare och byggde om huset så att nästan inga spår efter någon skollokal finns kvar. Men själva stommen är kvar och kommer troligtvis att stå kvar i många år ännu om inte nuvarande ägaren hittar på något dumt med det.

Stig Pettersson

Äktenskapsrådgivning i Röstånga

Johan Ternström var som ung vicepastor i Billinge-Röstånga 1835-36. Hans levnadsminnen har getts ut av Ove Samuelsson 2004. Bakgrunden till den här återgivna episoden var att den välbärgade rusthållaren Per Nilsson i Härsnäs, f. 1764, hade blivit änklings 1835. Hans dotter Elna hade då slagit in på riskabla vägar, varvid den bekymrade fadern sökt hjälp.

"Att en församlingslärare kan vara sina åhörare till hjälpreda äfven i utvertes ting, om han icke håller sig på det afståndet ifrån dem, att de frukta sig för att gifva honom fullt förtroende, wisar följande berättelse: en enkling, mycket rik, men förståndig och redbar, och ingalunda högmodig och praktälskande, ej heller girig och hårdhertad bonde i Härsnäs, Röstånga socken, hade en enda dotter, arftagerska till den ovanligt stora förmögenheten. Denna flicka, som just icke kunda stola på sitt utseende, hade fått det infallet, att vilja blifva "fru", och det fattades icke giljare bland dessa små- och halfherrar, för hvilka äktenskapet är blott och bart en speculation. Fadren tyckte lika litet om dessas "påhängsenhet" och om sin dotters dåraktiga griller, som dottern tyckte om sin faders wälbetänkta råd att hon skulle gifva sig med någon redbar man af sitt stånd. När alla fadrens förställningar voro fruktlösa,

kom han till mig, beklagade sig öfver hennes envishet och bad, att jag ville komma med honom hem och tala med henne. Jag gjorde det, och förestälde henne huru både syndig den högfärden likars ögon, och huru farligt det kunde och sannolikt skulle blifva för henne sjelf, om hon satte sig emot sin fader, som ju ville hennes bästa, och äktade en person af annan samhällsklass, då likväl hennes eget förstånd borde säga henne, att det var mera hennes penningar man stod efter, än hennes person. Detta bekräftade jag med ofvannämnde Brobergs exempel, hvilken ock hade trasslat sig till en rik bondflicka i min födelseby, som blef olycklig, utfattig och vanärad genom mannens öfverdådiga lefnadssätt, slösaktighet, vingleri och svikliga förfarande. Den spiken drog. När flickan hörde detta, drog hon öronen åt sig och öfvergaf sina förra tankar. Kort tid derefter trädde hon i äktenskap med en ung, förmögen och ovanligt hyfsad bonde."

Elna blev 1836 gift med Ola Tufveson i Billinge, ägare till Fagerås gård samt betrodd kommunalman och mångårig kyrkovärd. År 1878 byggde de det gröna huset vid Gamlegård. Ola slutade sina dagar 1883, Elna 1891.

Georg Welin

En aprildag vid Lilla Bäljaneå

Det är lyssnandets tid. Kanske den allra finaste tiden på året. Lövsprickningen har precis börjat och vi väntar nu på att bokskogen under några veckor skall visa upp sin allra vackraste grönska. Bofinken har kommit för en tid sedan och nu markerar han sitt revir med sin karaktäristiska sång. Han är nog den svenskaste av alla våra vårfåglar och de flesta känner igen den både till sång och till utseende. Här vid Lilla Bäljaneå vid Nedangården får bofinken samsas med en rad andra fåglar, som till både sång och utseende drar uppmärksamheten till sig. Uppe i hasselbuskarna kraxar några björktrastar och bland riset intill ån träter några nyanlända svarthätor med varandra.

Vid Nedangården bildar ån ett kraftigt fall och nu när vårfloden är förbi forsar vattnet mellan stenarna och detta är en plats som gillas av strömstaren. Denna vitbröstade fågel, av en stares storlek, kunde ses under vintern och våren sitta och niga och knixa på stenarna för att sedan dyka ner i vattnet och med hjälp av vingarna och benen söka igenom botten på jakt efter sländlarver, små kräftdjur och snäckor. Egentligen är strömstaren en fågel som tillhör fjällslutningarnas jokkar men den har också häckat vid Lilla Bäljaneå, nedanför Mölledammen. Den sågs i början av april uppströms Nedangården men denna dag i slutet av april ses den inte.

Forsärlan är också en fågel som tycker om forsande vatten. Den liknar en sädesärla till form och beteende men är gul på bröstet och magen. Den lever på insekter som den plockar vid ån men den är inte strikt bunden till vatteninsekter. Forsärlan är en regelbunden häckare vi Lilla Bäljaneå och under 2008 häckade minst 2 par i byn. Här finns fina häckplatser under broarna i byn och mellan stenarna som finns kvar efter möllorna.

Den kanske mest spektakulära fågelarten vid Lilla Bäljaneå är kungsfiskaren. Inte alla har sett den eller kanske bara sett en skymt av en fågel som i solljuset gnistrar i grönt eller blått beroende på hur ljuset faller in på fågelns. Den har nästan ett komiskt utseende med ett oproportionerligt stort, hackspettliknande, huvud med röda och vita sträck och fläckar. Den här fågelns hittar vi inte vid forsande vatten utan där vattenspegeln är lugn. Därför ses den regelbundet vid Mölledammen, vid bäcken nedanför kyrkan och längre upp i Lilla Bäljaneå, både vid Röstånga

Mölla och Stora Tibbaröd. För sin häckning kräver kungsfiskaren höga brinkar av lämpligt material (lera, sand eller jord) att bygga bo i. Inflygningsvägen bör också vara skyddad för insyn genom någon nedhängande rotvälta eller annat. Men häckningsbranten behöver inte ligga i direkt anslutning till ån utan kan ligga flera hundra meter därifrån. När dessutom kungsfiskarens revir kan vara så stort som 3-5 km inser man att det inte är lätt, att med utgångspunkt från fiskeplatsen, avgöra var kungsfiskaren häckar. Kungsfiskaren sitter oftast på en gren över vattenytan och spanar efter småfisk som den dyker ner och fångar med stor skicklighet. Vid en undersökning (2008) av fiskbestånden i Lilla Bäljaneå vid Röstånga och i Garvarebäcken bedömdes bestånden av bäcköring, småspigg och elritsa var måttliga till goda. Detta är intressant då kungsfiskaren lever av småfisk och fiskyngel.

Där Lilla Bäljaneå lämnar byn breder den ut sig och dalgången får nästan ett parkliknande utseende. Längs slutningarna och långt ner mot ån är marken helt täckt av vitsippor. Kanske inte alla tänker på det men blomman stiger upp från en jordstam som kan vara flera hundra år gammal. Närmare vattnet växer rikligt med svalört och insprängt bland vitsipporna lyser några bestånd med gulsippor. Längs bäcken och på de lerhaltiga översilningsmarkerna växer väldiga bestånd med pestskräp. Växten har rödlila, bladlösa blomstjälkar och stor produktion av såväl pollen som nektar. Då även vitsipporna lämnar pollen fanns bland biodlare ett uttryck att "då vitsippan blommar är det dags att sätta på skattningsslådan". Det råder dock ingen tvekan om att bina kan bedöma vilken växt som de tjänar mest på att besöka. Det är fullt med bin bland pestskräpen men knappast några alls bland vitsipporna. Här finns också humlor, både jordhumla (med gula band) och åkerhumla (brun mellankropp och bakkroppsspets). Till skillnad från bina, som lever socialt, är det endast de befruktade humlehonorna som övervintrar och nu bildar varje sådan hona ett nytt litet samhälle. Visste ni föresten att även humlorna samlar honung och förvarar i en liten kruka strax innanför ingången till boet, att ha om vädret blir alltför dåligt.

Här runt pestskräpbeståndet kantas dalgången av olika lövträd såsom hassel, ek, ask, lönn, avenbok och sälg. Ute i vattenfåran

Stora Tibbaröds kvarn. Akvarell av Eric Lilius

växer rikligt med alar på sina "socklar". In- till vattenfåran och längre upp finns mängder med lerskifferkakor som på sina ställen helt täcker marken. Här sjunger också en rad typiska vårfåglar, gransångare, lövsångare och grönsångare, arter man enklast skiljer åt på deras sång.

Uppe vid Stora Tibbaröd ses tydliga spår av mink i leran vid ån. Det blir nu goda tider för minken som haft det tufft i vinter men nu kan spetsa in sig på riklig tillgång på småg-nagare, fågelungar, grodor och kräftor. Min- kens spetsiga spårstämplor kan inte skiljas från illerns men då de två arterna lever i helt olika biotoper går det att slå fast att det rör sig om mink vid Lilla Bäljaneå. Det går dock inte att avgöra om det rör sig om vildmink eller om det är minkar som rymt från den minkfarm som tidigare fanns vid Hjortaröd och som etablerat sig kring ån. Öringbestån- det i bäcken underlättar också övervintringen för minken.

I trädkronorna ovanför Stora Tibbaröds möl- la sitter ett par stenknäckor, fåglar med stora och kraftiga näbbar. De uppskattar körsbär och knäckor enkelt kärnorna. Så hittar man kluvna kärnor under sitt körsbärsträd är det ganska säkert att det är stenknäcken som hälsat på. Utmed åkanten observeras ock- så en stjärtmes. Det är en sanslöst vacker fåget med snövitt, litet huvud och en lång stjärt. Den har sannolikt sitt bo i en träd- klyka någonstans i närheten ty redan i slutet av mars lämnar paren flockarna och söker ut sina häckningsplatser. Att finna boet är ett detektivarbete då det är täckt med lavar och material och skickligt maskerat. Boet är av-

långt med ett ingångshål upptill på ena sidan. Inuti är det fodrat med ibland mer än tusen små fjädrar och då stjärtmesar obser- verades i början av april på samma plats med fjäd- rar i näbben är det ganska säkert att paret häckar i närheten. I branterna ner mot möllan växer lung- ört och vårlök. Här växer också skogsbingeln, den mest illustrerade av alla våra växter. Det är en ganska anonym växt som är skildkönad dvs han- och honblommor sitter på olika exemplar av växten. Vår blomsterkonung Lin- né lät illustrera "tvåbyg- garna" med bilder på just

skogsbingeln och denna illustration vid sidan av en bild på vår blomsterkonung kan vi se på våra hundralappar.

Här vid Stora Tibbaröds mölla kan man göra en hisnande tidsresa. I de vertikala branter- na vid ån finns fina lämningar av lerskiffer. Detta är enligt geologerna en ljusare form (från silurisk tid) av skiffer än den mörka- re (från ordovicium) som bildades för cirka 400 miljoner år sedan. Den ljusa skiffern är lagrad på den mörka och således betydligt yngre, kanske 300 miljoner år gammal. Vid den tidpunkt då skiffern bildades låg denna plats strax norr om ekvatorn och det var långt innan det fanns några nektar- och pol- lenförande blommor.

Så har en stund vid Lilla Bäljaneå kommit till sitt slut och snart väntar månad maj med nya blomsteraspekter och bråda tider för fåg- larna som då skall föda upp sina ungar. Men så länge ruvningen pågår finns tid att lyssna till fåglarnas sång.

Föreningens Kulturlandskapsgrupp, som arbetar med att dokumentera bygdens kultur och natur, arbetar just nu bland annat med Lilla Bäljaneå. Långt före elektriciteten spelade denna å en mycket viktig roll som energikälla, om vilket vittnar alla de möllor som fanns längs ån. Av speciellt intresse har vi funnit Hjortaröds mölla och dess historia som bearbetas med stor energi. Förutom att arbeta med möllorna, dess teknologier och historia, kommer vi att fördjupa oss i Lilla Bäljaneås naturvärden. Ovanstående rapport från en vandring längs ån i april är ett smakprov på vad ån har att erbjuda.

Gunnar Andersson

Stora Hjortaröds mölla vid Lilla Bäljaneå

"Då och då kom Sandblad, konstnären Gum-messon och inte minst Mackeprang alltid lika stilig, ridande på sin vackra häst i blanka stöfflar och vit linnekostym. Han var alltid lika artig och sökte alltid vårt sällskap och bjöd mig och systrarna hem till Hjortaröd - hämtade oss med skjuts - körde oss hem - men han föredrog aldrig någon varför ingen tänkte på honom som friare. Han var mycket omtalad på orten - hade två stora gårdar, hade satt upp mejeri - massor av djur stod tjuvrade på åkrarna - han var en legendarisk person och hade stort anseende."

"Efter kort tid var jag gift och installerad som Patronessa Mackeprang. Det var mycket att sätta sig in i men det roade mig och jag blev snart ortens dugligaste fru."

En spännande kärlekshistoria i vår socken -naturligtvis- men låt oss börja från början. Det kom en förfrågan till kulturföreningen från Lars Bergwall om det fanns något kvar av Hjortaröds mölla. Hans farmor Louise Bergwall hade som nygift bott där och han hade en tavla hemma som föreställde Hjortaröds mölla kring förra sekelskiftet. Lars nyfikenhet om möllan och dess historia smittades raskt över till Kulturlandskapsgruppen i föreningen och ett arbete påbörjades med att kartlägga möllans historia. Arbetet pågår för fullt och detta är en liten rapport om det

pågående arbetet.

Berättelsen ovan är ett utdrag ur Louise Bergwalls levnadshistoria som hon nedtecknade något år före sin död år 1960. Hon var i sitt första äktenskap gift med Mackeprang (känd dansk adelssläkt) men efter hans död år 1905 kom hon att gifta om sig. Louise var född af Klinteberg år 1868 och hennes levnadsöde här i trakten är mycket intressant i sig själv, men nu är det berättelsen om Hjortaröds mölla det gäller.

Skissen

Som av en händelse (!) har föreningen en medlem, Gunnar Olin, som är uppvuxen ett stenkast från Hjortaröds mölla. Ur sitt minne kunde han rita upp hur det såg ut med mölledammen och allt där omkring, innan den fylldes igen och den nya vägsträckningen kom att gå rakt över. För de som undrar är Stora Hjortaröd och Hjortaröds mölla samma sak. Möllan fanns på gården Stora Hjortaröd och den låg vid Lilla Bäljaneå där idag ett stort jordbruk finns (den f.d. pälsdjursfarmen).

Gunnars skiss med hur dammvallarna var placerade etc. gjorde att Kulturlandskapsgruppen kunde göra ett fysiskt besök på platsen och få en stor behållning av detta. Vi fann rester av dammen, såg hur vattenfåran till kvarnhjulet var placerad m.m. och kunde göra oss en föreställning om hur det såg ut för ca 100 år sedan.

Hjortaröds mölla målad av den danske konstnären Adolf Mackeprang. Han var bror till Johannes Mackeprang som ägde möllan kring förra sekelskiftet. Målningen är utförd år 1902.

Men när byggdes den första möllan i St. Hjortaröd? Vem bodde och verkade där? Vilken typ av mölla användes? Vilka använde sig av möllan - var det bara gården eller hur långt ifrån kom man med säd till malning? Vad odlade man och räckte det till gårdens behov? Frågorna är hur många som helst och här kände Kulturlandskapsgruppen att det fanns ett mycket intressant objekt som

På denna karta från år 1830 syns dammen och St. Hjortaröds mölla tydligt. Gården St. Hjortaröd bestod av ett flertal byggnader.

kunde beskrivas på många sätt. Kulturhistoria som är intressant långt utanför den egna gruppen.

Möllans historia

Följande är en kort sammanfattning över vad gruppen hittills fått fram.

Vi började med att leta efter när möllan kom till. Gamla skifteskarter var utgångspunkten. På en karta över Stora Hjortaröd från år 1804 finns inte kvarn och kvarndamm med. Däremot visar en skifteskarta från år 1830 både damm och kvarn väl utritade. Lite detektivarbete gjorde att vi fann en militärrapport över området "Thersners beskrivning över området" gjord år 1815. I den finns vattenkvarnen i St. Hjortaröd nämnd. I samma rapport finns också beskrivet hur många djur det fanns av olika slag på exempelvis Hjortaröd, likväl som avkastningen på åkrarna.

Det går att gissa sig till att vattenkvarnen byggdes kring år 1810. Förmodligen hade den "överfallshjul vid damm" d.v.s. litet vattenlopp, stort fall. Fallhöjden i Lilla Bäljaneå mellan Ask och Röstånga är över 30 meter på denna korta sträcka så det är troligt att det var en sådan mölla. De byggdes oftast i två våningar eftersom kvarnhuset tog en sådan plats.

Men var detta den ursprungliga möllan? St.

Hjortaröd och Duveskogs ägor gränsade till varandra, gränsen var Lilla Bäljaneå. Genom att studera skifteskarter över Duveskog fann vi på en karta från år 1782 att två "qvarnar" tillhörande St. Hjortaröd fanns redan då. De var placerade i ån utan att någon damm var byggd. Troligtvis var det två "skvaltmöllor" som är den enklaste formen av vattenkvarnar. De utnyttjade bara det naturligt rinnande vattnet och var inte särskilt kraftfulla – men räckte säkert till gårdens behov.

Ser vi mer i nutid vet vi också att möllan var markerad som en vattenkvarn på den häradsekonomska kartan från år 1915. Vi kan således konstatera att det funnits en aktiv vattenmölla i St. Hjortaröd under ca 150 år.

Men vem bodde och verkade på Hjortaröd under alla dessa år? Under ledning av "släktforskarproffset" Stig Pettersson, med i Kulturlandskapsgruppen men även aktiv i Sloff (Svalövsbygdens släktforskarförening), håller vi nu på och kartlägger dessa människor och deras intressanta öden. Bouppteckningar, husförhörlängder m.m. ger nya pusselbitar hela tiden. Vi vet att Mackeprang ägde "herrgårdarna" Hjortaröd och Duveskog under slutet av 1800-talet. Många "historiska personer" är nu placerade och vi kan väl nämna den förste vi hittat som kallats mjölnare på St. Hjortaröd. Det var Bonde Torstensson och han kallades mjölnare i en bouppteckning från år 1831.

Även om vi talar om gården St. Hjortaröd så bestod den av ett flertal hushåll förutom ägarens.

Det är inte omöjligt att det under en/flera tidsperiod/-er har funnits en arrendator till möllan och kanske även en annan arrendator till själva jordbruket.

Vårt "grävande" i Kulturlandskapsgruppen går vidare med St. Hjortaröd, men det finns även ett intresse för att kartlägga de andra gårdarna med sina möllor, då på sträckan Ask till Röstånga utefter Lilla Bäljaneå. Är du nyfiken och intresserad? Kom med i arbetet!

Och så levde de...

Låt oss sluta med lite mer ur Louise Bergwalls spännande levnadsbeskrivning.

"Under Mackeprangs sista år förlorade vi en liten förmögenhet då alla mejeriprodukter såldes pr. växlar som köparna omsatte efter hand. En stor krasch utbröt i Åstorp där en ostfirma var som köpte allt från oss. Vi måste själv omsätta växlarna i långsamt tempo och Mackeprang var ej längre frisk och dog efter en tid.(1905) Där stod jag med allt omkring mig.

Det såg illa ut – vännerna rådde mig att sälja för de vore även engagerade, men jag ville

ej gärna, för den tiden var ej lämplig, det var dåliga tider.

De skaffade mig en dansk inspektor från Jylland, han hade sjelf en gård en halv mil från Halborg som hette Bestesminde. Sjelv hette han Jens Brunsgaard Hanson, han övertog nu allt jordbruket och jag hade fullt upp med allt annat.

Någon tid därefter anmälde sig en köpare till båda gårdarna – en Landtingsman som hade en gård utanför Malmö.

Pedersen som var vår vän ville ovillkorligen att jag skulle sälja, och jag insåg, det var klokast, trots priset var lågt. Jag måste böja mig och dagen bestämdes då Jacobsen skulle övertaga gårdarna och alla kreaturen m.m. efter värdering. Köparna skulle utse en värderingsman och jag en.

De kom med en god vän och jag tog Pedersen. När de kom bjöd jag på frukost och gott humör vilket gjorde att vännen stod på min sida och resultatet blev bättre än vi tänkt oss. Jag förbehöll mig rätten att bo kvar några månader. Sen hyrde jag en trerums våning i Röstånga och flyttade dit och Inspektoren stannade kvar ett par månader hos den nya ägaren."

Bo Lilja

Kulturlandskapsgruppen i arbete med att kartlägga de spår som fortfarande finns att se från den en gång så använda möllan.

Röstånga idrottssällskap – 80 år

En av Röstångas äldsta och ännu verksamma föreningar är Röstånga Idrottssällskap, som i år kan se tillbaka på en 80-årig verksamhet. Under primitiva former med början i Nackarpsdalen, efterhand på den idylliska gamla idrottsplatsen vid Röstångagården populärt kallad "frimärket" och sedan ett 30-tal år på Odenvallen. Inte bara fotboll har stått på programmet. Gymnastik, friidrott och skidor hade stor verksamhet under glansperioden, men idag finns endast skidsektionen kvar. Men fotbollen har varit den huvudsakliga sporten under åren. Och under 50 och 60-talet samlade matcherna på "Frimärket" stor publik för att se "himmåpågarnas" derbyn mot Stockamöllan, Färingtofta m.fl. Dagens representationslag innehåller tyvärr inte många Röstångakillar men återväxten ser mycket lovande ut. Ungdomsverksamheten omfattar över 100-talet pojkar och flickor i olika åldrar som under entusiastiska ledare drillas i den ädla sporten.

Vi har bläddrat i föreningens protokoll och lite historik som belyser utvecklingen under de första 50 åren som föreningen verkat:

1930 – Röstånga Idrottssällskap bildas genom sammanslagning av Röstånga Gymnastikförening och Röstånga bollklubb. Den första styrelsen konstituerar sig med Martin Simonsson som ordf., Henning Persson v.ordf. Erik Bergkvist sekr. Reina Lundgren v.sekr. Carl Gustav Fors kassör Erik Ekdahls materialförvaltare samt Karl Gummesson.

Beslöts att skriva kontrakt med Jesper Carlsson för behörigt markområde till fotbollsplan nere i Nackarpsdalen för en tidrymd av 4 år.

Anordnades en terränglöpning med start kl 9 fm. Banlängd 5400 m seniorer/juniorer. Skolungdom 3500 m. Efter loppet bjöds de startande på kaffe å Jönssons Café vilket bekostades av herr Simonsson.

Spelade RIS sin första fotbollsmatch. Resultat 2-1 till Stockamöllan.

1931 – Beslöts att inköpa fotbollskängor för att uthyras till spelare mot en kostnad av 1 kr per månad tills dessa blivit betalda varefter kängorna helt övergår i spelarens ägo.

1932 - Styrelsen beslöt underhandla med Jesper Carlsson angående förnyad hyra av

fotbollsplanen med försök att få avstänga densamma från fåkräk och andra mer eller mindre otrevliga djur.

1933 - En önskan från motorintresserade medlemmar om anläggande av en rundbana för motorcyklar bordlades tills vidare.

Beslöts anordna en luciafest. Härtill valdes frk Anna Nilsson, Erik Bergkvist samt Margit Olsson.

1934 - En gräsklippningsmaskin beslöts inköpas till lägsta möjliga pris, högst 35 kr och även infordra anbud till förare av densamma.

Invigning av den nya idrottsplatsen beslöts till den 13 maj kl 1.30 em. Med tal av vice ordf. Parker Persson samt fotbollsmatch mellan Klippans tredje lag och RIS A-lag.

1935 - Man beslöt att förfråga sig hos frk Smedberg om föreningen skulle kunna få inköpa den av föreningen arrenderade idrottsplatsen.

1936 - En skrivelse hade anlant från fotbollssektionen vari denna anhöll hos styrelsen om medel till att anställa en tränare för fotbollsspelarna. Detta ansåg styrelsen kunna vara till stor nytta för spelarna varför detta bifölls.

1937 - Styrelsen beslutade att upplägga en hjälpfond för skadade spelare och skall av alla fotbollsmatcher till denna avsätta 10% av bruttoinkomsten.

1938 - Beslöts anlägga dansbana å idrottsplatsen samt anordna offentlig dans varje dag före helgdag under sommaren.

Dansbana med försäljningsrättigheter utarrenderas till fru Greta Bergkvist under sommaren för en summa av 275 kr kontant.

1939 - RIS har från Riksidrottsförbundet erhållit en st startpistol och ett st. stålmåttband på 50 meter.

1941 - Röstånga Idrottsplatsförening u.p.a. bildas

1942 - Från gymnastikutskottet hade en förfrågan gjorts om att få inköpa 2 st gram-

Publikmatch på gamla idrottsplatsen, "frimärket".

mofonskivor för den kvinnliga gymnastikens övningar. Vilket mötet beviljade.

1945 - Signe Rosvall fick i uppdrag att försöka få igång höstterminens gymnastikövningar. Bordtennisen tager sin början den 17 september med två kvällar i veckan.

1947 - Beviljade RIS för första gången inträde i det nationella seriesystemet och kom att tillhöra Mellanskånska div. 4 östra.

1948 - Föredrog föreningskassören en redogörelse över ekonomi som med anledning av festligheten i Skäralid vilken icke gick ihop, företedde en mycket miserabel tillställning. För att täcka förlusterna nödgades föreningen att taga en växel i Skånska Banken på 600 kr. Till låntagare utsågs H E Larsson med Lennart Pettersson och C B Fors som borgensmän.

1950 - Beslutades att anordna jubileumstillställning på godtemplarsalen och till denna inbjuda nuvarande och förutvarande medlemmar. På förslag från fotbollssektionen beslöts att inköpa 2 dussin kängsnören, 1 låda dubbar samt 1 st 16 fällts sjärnboll. Vidare beslöts att föreslå fru Signe Nilsson följande priser för tvättning av fotbollsdräkten 35 öre för tröja, 40 öre för byxor, 35 öre per par strumpor samt 15 öre för handduk. Beslöts att som tränare antaga Knut Svensson Klippan. Som arvode för detta erhåller han 5 kr och 3:e klass resa (2:30) för varje träningskväll. Träningen bedrivs två kvällar varannan vecka tisdagar och fredagar. Beslöts att friidrotten äger rätt att inköpa diskus och kula om så behövs för kommande tävlingar.

1952 - Beslöts att en skidtävling skall ordnas den 27/2.

1953 - Karl Erik Bergkvist och Bertil Svensson fick i uppdrag att undersöka gamla fotbollskängor och om så behövdes skicka dem till lagning. Det beslöts att kalla festen i Trolleholm för en afton i Tyrolen och för musiken svarar Hakon Swärd. Kl 22.00 uppträder Gretli och Rudie Eggers.

1960 - Firades sällskapets 30-åriga verksamhet med en supé på Röstånga Gästis.

1963 - På grund av brist på ledare och intresse för friidrott beslöts att föreningen begär utträde ur Friidrottsförbundet.

1966 - Stor spelarförlust. IF Konga-Ask bildades. Många spelare övergick till denna klubb.

1968 - Anordnades det för Odensjöloppet. Banlängd 5,5 km. Segrare Gunnar Friberg Tid 37,30, 2:a Hans Persson 38,00.

1975 - Stor dag för RIS. Den nya idrottsplatsen tages i bruk den 4 augusti.

1977 - En skidkommitté utsågs bestående av Gunnar Friberg, Gunnar Åkesson och Stig Ekdahl. Röstångaloppet på skidor beslöts att anordnas den 4/2 1978.

1979 - Gunnar Friberg och Stig Persson tilldelas föreningens pris för 700 spelade matcher, samt Gunnar Åkesson för 600 spelade matcher.

RIS har under de 80 år man verkat spelat en central och viktig roll i föreningslivet i Röstånga. Tack vare duktiga och ideella ledare som offrat sin fritid för föreningen och bygden. Ingen nämnd och ingen glömd. Fotboll är kultur. Fotboll är stort. Omkring 240 miljoner människor utövar dagligen denna sport i närmare 200 länder och intresset för pågående VM visar detta tydligt. Röstånga IS spelar i en lägre division men för bygden viktig som lokomotiv som för RÖSTÅNGA TILLSAMMANS.

Lennart Lundberg

Röstånga-krönika

Först några rader om vad som kan försiggå i berg " en liten pensionärsförening !

SPF Oden är förening som i år har 30 år på nacken, Och man kan med skäl säga att den är ganska livlig, med ett antal aktiviteter på gång . Men det kan vi återkomma till i ett annat sammanhang.

Därför att nu tänkte jag bara berätta om en av dem, nämligen studiecirkel vi har avverkat. Vi har under alla våra cirkel haft förmånen att hålla dem i Gamla Skolan, som Röstånga Turist o Hbf. välvilligt ställt till vårt förfogande Jag tänker särskilt på vår senaste som handlar om vår egen hembygd. Vi har tidigare haft om Skånska slott, om skånska kyrkor. Vi har lärt oss om Blekinge och Halland , så därför kändes det bra med just hembygd nu när vi var så att säga" varma i kläderna"

Vi kom på tanken att gå tillbaka i tiden en stund , närmast då på 1950-talet.

Allt eftersom kom så ämnet i dagen och det blev "Hur såg vårt kära Röstånga ut omkring 1950" Det var ju under denna period ett mycket blomstrande samhälle t.o.m. Municipalsamhälle. Vår ambition var att främst försöka reda ut vilka företagare, rörelseidkare och inrättningar som fanns vid denna tiden, men i och med detta så kom mycket annat in i bilden också. Jag har gjort ett litet axplock av dem.

Det var redan på slutet av 30-talet och under 40-talet en livlig verksamhet i samhället , man hade en starkt fungerande Hantverksförening. I den var det drivande krafter som t.ex. Skomakaren Parker Nilsson , Ing. Nils Palmqvist, Målarästare Carl F. Nilsson, Frisörmästarna Göthe Svensson och Hans E. Larsson. Ja, listan på alla som var mer eller mindre verksamma i denna förening kunde göras mycket lång.

Tittar vi sedan på 1945-50, så var optimismen efter alla de besvärliga krigsåren väldigt stor och detta bidrog säkerligen till att så många sökte lyckan i ett eget företag. Skillnaden mot idag var väl i första hand att var man inne på tanken att bli sin egen , då fick man vara så god att försöka ordna till det hela på egen hand ! Resurserna var många gånger små , kanske mycket små, men viljan den kunde som sades på den tiden" försätta

I den nämnda Hantverksföreningen pågick inte endast styrelsemöten, å nej, den var även till stor glädje för alla medlemmarna genom att arrangera festligheter av olika slag till en början på Godtemplarhuset (nuvarande Röstångagården) senare på det fantastiska Metropol. Man hade också en stor teatergrupp som gjorde många bejublade framträdande. Det finns både smalfilmer och bilder som bekräftar detta. En som är värd att berömmas just om detta är skolläraren och sedermera rektorn Edgard Håkansson. Han lade ner mycket arbete och säkerligen mycket pengar också på all den film, 8 mm, som har blivit en unik dokumentation om just den tiden som vi pratar om nu. Jag själv började smalfilma 1956 och då kostade en filmrulle till filmkameran inklusive framkallning 21 kronor och då fick man ut i film (i bästa fall) 3 min speltid!

Filmkameran var fjäderdriven och filmrullen var s.k. dubbelåtta. Alltså 16 mm bredd på rullen så därför fick man efter halva filmtiden uppsöka en alldeles mörk plats och där öppna kamerahuset, ta ut filmrullen och vända den och sätta tillbaka den i kameran. Detta kunde mycket väl sluta med verkligt filmtrassel! Därefter om man lyckades, kunde man filma rullen till slut. Sedan skickades filmen till Kodaks framkallningsinstans och där skar man filmrullen i två delar om vardera 8 mm och sedan när den kom tillbaka, fick man klippa och klistra. Därför så när jag idag använder digital videokamera med minne och ett antal timmar till förfogande, så undrar jag varför man överhuvudtaget höll på med filmning vid den tiden. Förklaringen måste vara, ett brinnande intresse!

Ja, det var lite filmhistoria, men nu tillbaka till Röstånga och alla dess företagare, och samhällets uppbyggnad som jag för min del tycker är verkligen väl värd att komma ihåg, inte bara av vår generation utan även av kommande. Men om alla som har ett intresse av ämnet, bidrager med något lite, så kan helheten bli riktigt bra!

Studiecirkeln var upplagd så att jag tillverkat en karta över byn som den såg ut på den tiden med gator och så företagarnas hus inritade och nummerade. Dessutom hade vi en förteckning med namnen på de företagare som tillhörde resp. nummer och vilken verk-

samhet det rörde sig om. När denna sammanställning var klar så kom det att röra sig om drygt 50 affärsidkare och företagare som vi hade att diskutera. Utöver detta har jag i förteckningen tagit med andra inrättningar som Pensionärsbostad, polismyndighet, konstnär och t. ex. murare med egen verksamhet och som inhyrdes av byggmästare. Det fanns de som var dubbelarbetande, både anställda av municipalen och hade egen verksamhet. När allt detta var klart då var vi uppe i drygt 70 inrättningar.

Det var till gagn för cirkeln att många deltagare, vi var som mest drygt 30 stycken, var av "äldre årgång" och hade minnet i gott förvar och diskussionerna blev många och mycket kom fram ur gömmorna. Vi kom in på olika grenar om hur samhället fungerade och jag kan väl här ta upp några av dem.

Skolan

Skolan var givetvis en viktig inrättning. Jag kan beskriva kort hur den var för min del. Inskrivning en särskild dag då vi fick bekanta oss med vår blivande lärarinna eller "Fröken" som var det tilltalsnamn som alltid skulle användas.

Terminen började den 18 augusti 1942 och från och med den dagen fick man lära sig att hålla tyst och bara svara när man blev tilltalad av Fröken under lektionerna. Stämningen i skolan påverkades givetvis av att det var krig i så gott som hela världen och vi skolbarn upplystes ofta om att det var endast vårt land som stod utanför, men att det var en tidsfråga när Tyskland skulle invadera Sverige. Danmark och Norge var redan i det läget. Allting påverkades av detta.

I min klass kom det nya kamrater, Karin Eklöv, Kyllikki Kontio, Rakel Putus, Olavi Murtomäki, dom kom från Finland och hade haft en mycket svår tid.

Organisationen av skolan var denna under min tid: Småskolan 1:a och 2:a klasserna med Fru Herta Håkansson som lärarinna. I

mellanskolan 3:e och 4:e klasserna var det Fru Anna Simonsson som var lärarinna. Sedan i storskolan 5:e, 6:e och 7:e klass var varje klass delad i två delar och lärare i den ena hälften var Edgard Håkansson och i den andra hälften Martin Simonsson. Det var dessa fyra lärare som höll i all undervisning och den fungerade alldeles utmärkt. Sammanlagt i alla klasser år 1942 var 74 flickor och 64 gossar. Alltså 138 elever på 4 lärare. Den tiden jag nu talar om då kunde de elever som hade bra betyg söka in på Realskolan i Klippan 4-årig linje. Detta skedde efter 6:e klassens utgång, och vi var ett stort antal elever i min "kull" som tog denna möjligheten.

Kyrkan

Det var Billinge-Röstånga församling. Kyrkoherden var Nils Lewis-Johnsson som kom

Bild tagen i Billinge kyrka den 29 juli 1949

till Billinge 1949. För min egen del är det lite särskilt med Kh. Johnsson, jag tillhörde hans första konfirmandgrupp och den var inte liten, 35 ungdomar från Röstånga, Billinge och Stockamöllan. Undervisningen var i Billinge kyrka, våren 1949. Och man skulle närvara vid söndagens högmässa, antingen i Röstånga eller Billinge Det var cykel som gällde i ur och skur fram till den 29 juli - 49 då var det konfirmation i Billinge kyrka. En stor dag på sätt och vis för då var det i regel så att även då fick man presenter och det som stod högst på önskelistan, det var ett armbandsur så efter den dagen var det många som nu hade egen klocka.

Idrottsplatsen

Den var vårt "andra hem" Röstånga Idrotts Sällskap, RIS, var en mycket effektiv fören-

ing, med en idrottsplats som var framstående i Skåne på den tiden. Ni får tänka er hur det såg ut; Ett fint läge, många frivilliga krafter såg till att allt fungerade, Eric Bergqvist, Calle Gummesson, Martin Simonsson, Signe Rosvall och många fler! Lite smal fotbollsplan eftersom järnvägen på ena sidan och Humlebäcken på andra sidan begränsade idrottsplatsen. Men runt planen var det fyra löparbanor med perfekt kolstybbsbelag. Kastringar för diskus och kulstötning, längdhoppsgrop, höjdhoppсанläggning och all materiel som tillhör en friidrottsanläggning. Och tävlingar var det ofta, t.o.m. kretsmästerskap, då storklubbar som MAI från Malmö kom på besök.

Vilka var då våra egna förmågor, här nämns några av dem.

Lars-Ivar Jacobsson diskus, kulstötning och spjut med resultat bland de bästa i Skåne, Gunnar Hansson 800- och 1500 meters löpning med resultat i närheten av eliten. En storlöpare som Lennart Strand, silvermedaljör på 1500 m i OS 1948, uttalade sig en gång om Gunnars utsikter som löpare och det var fina ord. Och så Erik Hansson, 100

meter och längdhopp, och så vår stora idol, Sture Jansson, stavhopp med resultat som inte skämdes för sig. Hoppet utfördes då med bambustav med begränsad böjlighet, jämfört med dagens glasfiber-stavar som är mer som en katapult. Svenska rekordet låg då på 4,20 m och på Stures träningar som vi bevittnade var hans sikte inställt mot dessa höjder. Men alla jag nu nämnt och fler med dem, hade givetvis inte de möjligheter som hade behövts. Samtliga hade sina arbete hela veckan och all träning blev förlagd till kvällar. Men idrottstävling på Röstånga Idrottsplats lockade folk från när och fjärran. Detta påverkade också idrotten i skolan där den fick mycket utrymme.

Fotbollslaget

A-laget höll till i Skåneserien div. 5 och 6 en och annan serieseger blev det också. Den som höll i trådarna när det gällde träning och lagledare var Clarence Andersson, CA kort o gott. Vid sidan om sin Radio- och Elaffär, lade han ner massor med tid till fotbollen, Han lyckades med att till träningskvällar få hit Walle Ek, en av storstjärnorna i MFF. Då kan jag lova att det var fullt på träningen!

Senare i mitten på 50-talet var det Stig Bengtsson och Eric Johansson som var lagledare och höll i träningen.

Man var inte bortskämd utan för min egen del i början av min fotbollsbanan hände det att vid match i Stockamöllan eller Färingtofta då var det till att ta cykel både till matchen

A-laget 1955, en kanske något bortglömd bild, men här är den.

och hem igen! Det var ett fåtal som hade bilar och bensin en bristvara. Vid längre bort belägna bortamatcher som Önnköping kunde det ordnas buss som då också blev packad med supportrar. Vid hemmamatch kunde det vara storpublik. En bland dessa var Bonde Jacobsson en in i själen HIF-fantast, men som sällan missade våra matcher och alltid högljutt talade om hur laget skulle spela och *inte* spela!

Det fanns dom som tog det med största allvar. Jag tänker då på Gunnar Johanssons hustru Inga-Lisa, en av våra trognaste, och på Gunnar Bjerlings mamma. Det var mer än en gång som tårarna flödade helt öppet och dom var i det närmaste otröstliga vid förlust.

Härliga tider med fotboll , som tyvärr för min del tog slut 1953. Jag gick då på Helsingborgs Stads Yrkesskola och hade tillfälle att träna med HIF juniorlag, men en vristskada gjorde att fotbollen fick trappas ner.

Järnvägsstationen

Stationen var på sätt och vis en central punkt i samhället. I stationshuset var övre plan bostad för stationsmästaren, och i den undre var det ilgodsexp. och kontor med biljett-expedition, i mitten var det väntsal samt i södra gaveln poststation. Väntsalen var ett kärt tillhåll för oss ungdomar särskilt vintertid. På kvällarna kunde vi sitta där i timmar och prata om det mesta och må riktigt gott i värmen från den stora kaminen. En sak var mycket viktig nämligen att uppträda ordentligt och hålla oss god vän med stationsmästaren. Gjorde man det så var allt frid och fröjd, men det minsta lilla bus, och man drabbades av portförbud på ganska lång tid!

Beträffande tågen så var det på 40-talet främst ånglok som var dragare, efter hand blev dessa ersatta med diesellok. Antalet tåg som passerade, det var en del. De flesta gick ju linjen Klippan-Eslöv, men det fanns några som kom från Klippan och vände åter i Röstånga. Så gjorde första tåget på morgonen 06,00 och även det som avgick 07,45. kl. 09,00 var det godståg, kl. 10,40 persontåg. Ja, det var nästan så att tågtider blev hållpunkter för en del människor. Var dom ute på åkrarna i arbete så sade man; nu kom tio i tolv-tåget, nu går vi hem till middag! Eller, nu kom kvart över fem-tåget, nu är det snart kväll. Tåget hördes verkligen inte minst av att det var obligatoriskt att ge signal vid båda övergångarna vid Härsnäs , dessa var

obevakade och svåra olyckor hade skett.

En av de svåraste var vid ett tillfälle då en lastbil med tre personer varit och köpt och lastat potatis på en av Härsnäs-gårdarna. Vid övergången närmast Röstånga som vi kallade "skärningen", den var sprängd igenom berget, där kolliderade lastbilen med godståget och blev helt förstörd. Jag minns inte om två dog på platsen, men min far satt med en av dem som dog. Den tredje blev mycket svårt skadad. Efter den olyckan var det tal om bevakning men så blev det aldrig.

Jag för min del anlidade tåget under nästan 4 år då jag gick i skola och dagligen åkte iväg kl. 06,00 till Helsingborg och så kom jag hem på kvällen 19,30.

Resande antalet var alltid stort, så många kunde inte riktigt förstå varför SJ tog beslutet att avveckla linjen Klippan-Eslöv. Detta blev verklighet hösten 1961. Lätt att vara efterklok men Röstånga miste något värdefullt och tänker man i längre perspektiv så hade det varit fint att dag sätta sig på Pågatåget och åka till Köpenhamn! Oh hur hade då vårt Röstånga varit i dag!

Ja, kära läsare, detta var ett litet klipp ur alla mina anteckningar som ligger till grund för det jag minns av 1940-50 talet, och vid ett annat tillfälle kan kanske alla företagsamma personer presenteras lite närmare med tanke på deras sysselsättning.

Det var kanske inte bättre förr, men det var i varje fall BRA!

Leif Persson

Järnvägsstationen då poststationen var på denna södra gavel.

Varje kyrkbygge kräver minst ett människoliv

Uppteckning från 1877 om byggandet av Asks nya kyrka, av Måns Ohlsson, född i Ask 1857 och renskriven 1933. Nedanstående är endast den del av uppteckningen som berör olyckan den 25 augusti 1876.

” ... Hittills hade bygget fortgått utan något tillbud till olyckshändelse. Det gamla påståendet att varje kyrkbygge krävde minst ett människoliv blev ej jävat vid Asks kyrkbygge. I augusti månad då tornets murar voro i höjd omkring ljudluckorna kom den.

Middagsrasten var slut och arbetarne Nils Svensson och Anders Nilsson, Sven Lindkvist och Per Andersson, vilka i här nämnd ordning arbetade vid hissen, skulle gå upp på ställningen för att åter börja upphissningen av stenblocken. Ett sådant var framme och kroken isatt, den om detsamma fastgjorda järnlänken. Någon anmärkte, att det blocket var för stort, men hissarne invände: vi försöka! Blocket gled sakta uppåt, men när det var halvvägs imot bestämmelseplatsen, skedde olyckan.

Det stora drivhjulet vid Nils Svenssons och Anders Nilssons sida tålde ej den hårda påfrestningen utan sprang sönder. Skärvorna därav flögo omkring som skärvor från en exploderande granat. En av dessa träffade Anders Nilsson i underlivet så att detta uppslets och magsäcken revs sönder på Anders Nilsson, så att den intagna middagsmaten flöt ut. En förfärlig skakning genomför hela ställningen då blocket nådde marken och med en stark knall brast i två stycken.

Lyckligtvis blevo de fyra arbetarna kvar där uppe. Den skadade Anders Nilsson och Per Andersson i liggande ställning, Nils Svensson och Sven Lindkvist i stående, den senare med skadade fingrar som kommit i något slags beröring med den vid blockets stöt emot marken, svängande hisslänken. Nils Svensson och Per Andersson oskadade. Jag dör sade Anders Nilsson till Nils Svensson, som stödde honom kvar på den smala ställningen, tills dukar hunnet anskaffas, varpå han lades och sedan så försiktigt som möjligt, av arbetarna fördes från den ansemliga höjden ned till marken.

Varken telefoner eller bilar funnos, så att det tog lång tid innan läkare anlände från Eslöv, dit ridande bud genast sändes. Då denne anlände till Ask var Anders Nilsson redan död, efterlämnande änka och fyra små flickor. Änkan var en praktisk kvinna och Asks kommun drog försorg om barnen tills de kunde försörja sig själva.

Med nuvarande yrkesinspektion, hade säkerligen ej den använda hissapparaten godkänts. Nytt hjul insattes i hissen och tornets murar uppfördes till den bestämda höjden, utan vidare missöde. ...”

Då Anders Nilsson Nyman var min farmors morfar har jag försökt att finna något i de kommunala dokumenten som tyder på att kommunen ”drog försorg om barnen” men inte ett ord står skrivet någonstans. Man var annars väldigt noga med att bokföra alla utgifter inom fattigvården. Yngsta dottern som var 2 år vid händelsen dog 13 år gammal i en lungsjukdom.

Någon gravsten efter Nyman finns inte. Att hustrun Erika inte kunde bekosta en dylik är förståeligt och varken kommunen eller kyrkan tyckte tydligen det var värt att hedra en arbetare med något minnesmärke.

Stig Pettersson

Tillsammans skapar vi
Röstångabygdens kulturutbud!

Styrelsen

Ordförande

Lennart Lundberg

Sekreterare

Gunnar Andersson

Kassör

Bo Lilja

Övriga styrelsemedlemmar

Sven Ockborn

Anna-Mona Svensson

Suppleanter

Göran Persson

Mats Göransson

Birgitta Lilius

John Svensson

Vill du vara med?

Har du något intresse som du tycker borde vara en del av föreningens verksamhet?

Kontakta någon i styrelsen så ser vi vad som går att åstadkomma. Det finns säkert fler som har samma intresse.

Kanske har vi redan en kulturgrupp som kan breddas alternativt startar vi en ny.

Kulturföreningen blir precis så bra och intressant som vi själva tillsammans gör den.

e-post: kontakt@rbkultur.se

Medlemskap i föreningen kostar 100 kr per år. Du blir medlem på dina egna villkor. Vill du vara med och påverka, driva fram det som du allra mest önskar dig ska ske inom det kulturella området i vår bygd - var varmt välkommen.

Vill du enbart vara med och delta genom att lyssna, att se, att uppleva m.m. - var varmt välkommen på de olika arrangemangen. Som medlem stöder du den ideella verksamheten och varje krona är viktig för att skapa ett varierat kulturutbud i bygden.

Betala in medlemsavgiften till följande **bgnr: 343-5344**

Röstångabygdens Kulturförening Syftet och målet med föreningen

Fakta i korthet.

Bildades den 22 september 2008.

Är en ideell förening öppen för alla intresserade.

Är en religiöst och politiskt obunden förening.

Det geografiska verksamhetsområdet utgörs av Röstångabygden, omfattande: Billinge, Röstånga, Ask och Konga socknar.

Medlemsavgiften är 100 kr för år 2010.

Medlem behöver inte bo inom det geografiskt verksamhetsområdet.

Styrelsen består av lägst 3 och högst 7 ledamöter.

Nuvarande styrelse, se vänster.

Föreningen kontaktas genom:

Röstångabygdens Kulturförening

c/o Lennart Lundberg

Per Gummessons väg 9

260 24 RÖSTÅNGA

Tel. 0435-914 27

Bankgiro 343-5344

eller genom någon annan i styrelsen.

Föreningens informationsplats på Internet är:

www.rbkultur.se

Föreningens verksamhet med aktiviteter bedrivs på **Hasselbacken**, Per Gummessons väg 5 i Röstånga.

Föreningen har som ändamål att stimulera och bidra till ett rikt och varierat kulturliv i Röstångabygden.

Möjliggöra att kulturintresserade kan få sina behov uppfyllda och att kulturintresset hos alla i bygden förstärks.

Arbeta för kulturaktiviteter, kulturutbyten och kulturmöten.

Arbeta för en fördjupad kännedom om bygden och befrämja kunskapen om bygden både historiskt och kulturellt.

Aktivt verka för att allt av kulturellt, historiskt och vetenskapligt intresse kommer att belysas och komma till kännedom genom skrifter eller på annat sätt.

Aktivt medverka till vård och bevarande av bygdens natur- kultur- och landskapsmiljöer.

Föreningen fullföljer sina syften genom att:

a) bilda kulturgrupper, inom de områden där det finns ett intresse av att delta, och verka för att dessa samverkar genom exempelvis olika arrangemang.

b) arrangera studiecirkel, föredrag, kurser, utställningar, utflykter eller genom andra kulturarrangemang öka kunskapen om bygden, dess kultur, natur och historia.

c) stödja och uppmuntra forskning, dokumentation och publicering rörande Röstångabygdens natur- och kulturhistoria.

d) samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer inom verksamhetsområdet samt ta initiativ som gynnar bygden och dess utveckling.

Så bär det av mot Eslöv.